

Malin Thor Tureby & Jesper Johansson, *Migration och kulturarv: Insamlingsprocesser och berättelser om och med de invandrade ca 1970–2019* (Lund: Nordic Academic Press 2020). 315 s.

I boken *Migration och kulturarv: Insamlingsprocesser och berättelser om och med de invandrade ca 1970–2019* tar historikerna Malin Thor Tureby och Jesper Johansson ett något ovanligt grepp på migrantberättelser. Snarare än att betrakta dem som enbart traditionella *oral history*-källor till svensk migrationshistoria sätts det migrationshistoriska materialet in i en kontext av "kulturarvsskapande". Utgångspunkten är att museers arbete med insamling och arkivering av migrationsberättelser är en "historiskt situerad kulturell praktik" med egna bevekelsegrunder och konsekvenser. Författarna ställer frågan hur migrationsberättelser kom att definieras som en del av ett nationellt, immateriellt kulturarv under decennierna i slutet av 1900-talet. Studien berör på så sätt frågor om på vilket sätt minoritetens relation till majoriteten avspeglas i kulturarvsskapande processer, vilka förhållanden som strukturerar insamlingsprocesser, hur intervjuade personer blir medskapare i kulturarvsprocesser och vad som, i offentliga, politiska och vetenskapliga diskurser, anses kvalificera sig för att bli en del av kulturarvet.

Författarna vill belysa frågorna genom att kritiskt granska tre olika insamlingar av berättelser om och med invandrade personer vid Nordiska museets arkiv. Genom metodologin "att höra med samlingen" som stipulerar ett demokratiskt och kritiskt förhållningssätt (tydligt inspirerat av *oral history*) analyseras samlingarna intersektionellt.

De tre insamlingarna har alla haft som syfte att dokumentera migration och erfarenheter av migration under perioden 1970 fram till i dag. Den äldsta insamlingen som studeras är "Migrationen Finland-Sverige (1970–1990). Insamlingen genomfördes som ett fältarbete. Den andra, "Barn och utläningar" (1987–1988), genomfördes som en "frågelisteinsamling". Den senaste, "Att minnas migrationen", är ett skrivuppdrag som inleddes som ett samarbete mellan Nordiska museet och Mångkulturellt centrum 2008. Vart och ett av de tre projekten har i boken ägnats två kapitel – det första kapitlet behandlar själva insamlandet och problematiserar processen från projektets initiering till dess avslut och arkivering, medan det andra kapitlet om respektive projekt behandlar berättelserna som samlats in och syftar till att belysa hur migranter i olika grad blir delaktiga i kulturarvsskapande processer genom att acceptera, förhandla, omförhandla eller utmana de utgångspunkter och föreställningar som präglar de olika projekten och som huvudsakligen speglar majoritetens syn på minoriteter vid en viss tidpunkt. Författarna visar övertygande hur samhällliga och vetenskapliga diskurser påverkar insamlingsarbetet och, därigenom, de kulturarvsskapande processerna.

Kontextualiseringen av projektens utgångspunkter i relation till exempelvis "problemdiskurser" som dominerade debatten om migranter under 1970-talet och "mångfaldsdiskursen" som präglade 2000-talet, fördjupar förståelsen för insamlingarna och visar hur de speglar genomgripande förändringar i synen på migration och migranter i det svenska samhället. Kapitlen om projektet "Barn och utlännningar", är de empiriskt svagaste men samtidigt de kanske mest avslöjande för hur tidsbundna insamlingsprojektens utgångspunkter och frågor är. Samlingarna representerar olika vetenskapliga förhållningssätt även om studien visar kontinuitet bakåt och hur äldre traditioner och metoder för insamling påverkat projekten. Författarna menar att inte heller den senaste insamlingen, "Att minnas migrationen", fullt ut lyckas inkludera migranter i den kulturarvsskapande processen. Kapitlen som behandlar detta projekt är särskilt intressanta eftersom de tydligt pekar på spänningen mellan vad informanter vill berätta om och vad projektledarna vill veta – hur inkluderande projektledarna än försökt vara så finns det tydliga vetenskapliga och diskursiva formade utgångspunkter också för detta projekt.

I slutkapitlet jämförs de olika insamlingarna och författarna diskuterar hur kulturarvsinstitutioner som Nordiska museet över tid bidragit till att göra migranternas erfarenheter till en del av kulturarvsskapandet och kontinuiteter och förändringar i museets arbete med projekt som inkluderar migranter. Jämförelsen visar vilka gränser som etableras för hur inkludering sker över tid och hur villkoren för insamlingarna skapas av de diskurser som präglar undersökningsperioderna. Genomförandet av 1970-talets fältarbete om finländarna förefaller i dag föråldrat och odemokratiskt, bland annat eftersom de finländska migranterna uteslutande betraktades som studieobjekt. Författarna visar dock hur migranterna (också 1970-talets finländska arbetskraftsmigranter) med sina berättelser gör sig till medskapare och aktörer och hur deras möjlighet att delta på egna villkor ökar över tid. Samtidigt visar studien på betydelsen av samhälleliga maktförhållanden och majoriteters privilegium att etablera villkoren för insamlingsprocesserna också under 2000-talet. Här förefaller kulturarvssektorns och forskarvärldens egen sammansättning baserad på etnicitet och klass spela en viktig roll.

Bokens kärna är analysen av projektens migrantberättelser i en kontext av kulturarvsskapande och de vidhängande frågeställningarna som rör delaktighet och exkludering. Kort sagt: hur gränser definieras och/eller löses upp för det nationella kulturarvet genom att inkludera och exkludera i de "kulturarvsskapande *processerna*". En av slutsatserna är nämligen att de olika projekten inte självklart kopplar till varandra utan att det handlar om flera, separata processer av kulturarvsskapande som avlöser varandra över tid där migranter får och tar specifika roller.

Insamlingsprojektet framstår närmast som kulturmöten i sig inom vars ram kulturarvsskapandet händer. Studien är på många sätt ett pionjärbete och, mig veterligen, den första som systematiskt tar upp frågor om migranternas aktörsskap i kulturarvsskapande processer. Den är ett välkommet bidrag till forskningen om hur kulturarv konkret *görs* i ett historiskt perspektiv och de komplexa utmaningar som kulturarvsinstitutioner som Nordiska museet ställts/ställs inför i det arbetet.

Örebro universitet

JIMMY ENGREN

Sverker Oredsson & Olle Schmidt (red.), *Europa: 75 år av ständig förändring* (Stockholm: Ekerlids Förlag 2020). 402 s.

När historikern Sverker Oredsson gick bort i april 2018 förelåg ett ofärdigt manus till en bok om Europas efterkrigshistoria, som han hade arbetat med tillsammans med den före detta EU-parlamentarikern och liberalen Olle Schmidt. Med stöd av Oredssons döttrar, Cecilia Barnes och Ulrika Oredsson, färdigställdes boken. Några nya avsnitt författades då av Öst- och Centraleuropaforskaren Barbara Törnquist-Plewa, historikerna Kristian Gerner och Ulf Zander samt rättsvetaren Joakim Nergelius. Därtill skrev den före detta EU-kommissionären Cecilia Malmström avslutningsord, där hon diskuterar några av de problem som Europasamarbetet står inför i dag. Bokens aktualitet understryks av att Malmström avslutar med viruset Covid-19, som i skrivandets stund (i början av april 2020) hade börjat ta sitt fasta grepp om Europas befolkning; bokens EU-positiva tendens lyser samtidigt igenom, när Malmström poängterar att tidigare kriser i historien haft en benägenhet "att stärka samarbetet i Europa" och hon ger uttryck för hopp om "att så kommer ske även denna gång, även om det kan ta tid" (s. 378).

EU:s framväxt och utveckling är bokens huvudfokus. EU:s historia efter andra världskriget framställs i ett tämligen brett politiskt perspektiv, där framför allt kalla kriget anger de internationella relationernas ramverk. Oredsson, som alltså har författat merparten av boken, utgår i hög utsträckning från andra och redan föreliggande översikter och synteser. Särskilt ofta hänvisar han till Tony Judts gedigna verk, *Postwar: A History of Europe since 1945*, publicerad 2005. Många fotnoter leder även till Philip Bells översikt *Världen efter 1945* (som alltså finns översatt till svenska, utgiven 2003). Schmidt, som har författat näst mest av bokens innehåll, bygger i sin tur också på annan litteratur, men i högre utsträckning än Oredsson på biografier om och självbiografier av ledande politiker. I linje med det underlaget